

שער ההתקנים

הבח הארצי דומה אז לכתו של אל עליון,
בעת ימתיקו רחמים את המספים. לכן,
אם מספים אתה תובע, יהודי, זכור כי בדרך
המספים איש מאתנו לא יזכה לישועה

שייקספיר, הסוחר סונוויה

"לנשק ולגבר אשיר"¹ משפט וסימפטיה בנאום ההגנה של סוקרס

ג'ור איוקוביץ*

- ▶ פתח־דבר ◀ א. הזיה הרגילה: דיוויד יום ואדם סמית על סימפטיה
- ב. שני הלכידרות בנאום ההגנה של סוקרס ◀ 1. אוריסאוס
- ▶ 2. אפילס ◀ ג. קווים לרמותו של השופט הסימפטי

פתח־דבר

מצב לרטרוריקה רבת הודים בדבר "חזקה חזקות" ו"הליך ראוי", מצב להבטחת שלפתי כל אחד זוכה ביומו בבית־המשפט,² ניצבת עובדת פשוטה: ברוב המקומות בעולם ולאורך תקופות, כמעט כל מי שמועמד לדין מורשע, חוזקם שהופרו עשויים לחיות צודקים יותר או פחות; המעשים המיוחסים לנאשם עשויים להיות מעוררי גועל או הערצה; אין בהם נפקא מינה. מתי או היכן שתצמוד למשפט פלילי, הסיכויים הם שתימצא אשם.³

* הכותב הוא עורך־דין הכותב את עבודת הדוקטורט שלו, על הזתם בין סימפטיה וחזרות בהליכי פיוס בין קבוצות, במחלקת לפילוסופיה באוניברסיטת בוסטון. בוצונו להודות לשני הקוראים האלמוניים על הערותיהם, שהועילו לי על פני מאור, כמדריך תודתי נמונה לדייוויד רוכניק, מריה גרוביק, רבקה איוקוביץ, צ'רלס גריזוולד, שי בדרמן ועידן כרמלי.

1 מתוך משפט המתיחה של האניגמארה לורדגיליוס. היצירה אמורה לשלב את עיקרי תרעיונות באוריסאה ובאיליארדה של הומרוס האוריסאה היא בטופו של דבר יצירה המבטיחה. היא מספרת על "גבר" בשיא – על הנמישות, הערמוניות והכריזמה של אוריסאוס במהלך מסע הארון משריה ובריה, לאוקה האיליאדה עסקה ב"נשק". דרך תמקדות ברמתו של אפילס, היא מעניקה לנו תיאור מצמרר של המלחמה ושל אישיותם של המצטיינים בה, עניינה הכוונתי של הלוחם העם, הכבוד והתקווה לתהילה.

2 בכתב־המשפט הפדרליים בארצות־הברית, התביעה זוכה ב־85% מהמשפטים הפליליים (46,773 מתוך 54,980). בברי־המשפט של הפרזנה בארצות־הברית היא זוכה ב־87% בקירוב מהמשפטים בגין Felonies וב־88% במקרי ה־Misdemeanors. בשנת 1994 תרשעו שופטי בתי־משפט מהווים פנינים 88% מכל הגזשמים (49,598 מתוך 49,643). עסקות־שיעור (בארצות־הברית) או הסכמי וידוי מיוחדים את השכיחות הנבונה של עסקות־שיעור אינה משיעה על הטיעון הבסיסי של חיבור זה, כי הסיכוי לזכות בעסקת־שיעור טובה מבוסס על יצירת סימפטיה אצל הנוכח לא פחות משהסיכוי לזכות בעונש מתון במשפט קשור ליצירת סימפטיה אצל השופט. נתונים לקוחים מתוך: J.M. Ramseyer & E.B. Rasmussen "Why is the Japanese Conviction Rate So High?" 30 *J. Legal Stud.* (2001) 53

פרישט אישמו של הפילוסוף האתונאי חוקן והמקצוע כאחוז ומשפטים המפורסמים ביותר בייסטוריה. מרובד במיתוס מבונן, בעל השפעה כבודת-משקל על האופן שבו אנו תופסים את המשפט. מכאן ניתן להמשיך לטעון, ברור יונגיאני, כי תקרה מודקדקת של המוריסים שלנו צפויה ללמד אותנו דבר-מה בעל לגבי הפיסתנו והימונים את המשפט. במילים אחרות, אם יש משהו פרדיגמטי במשפט של סוקריס, אם מרובד בארוע או טקסט שהשפיעו על האופן שבו המשפט נתפס ברמזין המערבי, הרי שנוניטון למחן את פעולתה של היסטופיה בתיקשור זה ורוצא צווי לעורר לנו להבין משהו יסורי לגבי הורסם בין משפט וסיסטמה.⁵

הניתוח של גאום ההנגה של סוקריס כמיתוס משפטי מבונן מצמצם את חשיבות הדין בשתי שאלות (מרתקת כשלצמון). הראשונה נוגעת במידת שבה הטקסט האפלטוני משקף את האירועים ההיסטוריים סביב המשפט. אפלטון, תלמידו של סוקריס, כתב את הדיאלוג שאנו עוסקים בו וזמן קצר יחסית לאחר האירועים המתוארים בו. יש היסטוריונים הסבורים כי רצונו של אפלטון להציג את רובו באור חיוני הניע אותו להשמיט חלק מההארות המרכזיות נגדו. בקשר שלנו אין לך נפקות של ממש. אף-על-פי שתקדחת היסטוריות יכולת לגבש מיתוסים, אין סיבה מיוחדת לחשוב שכל בריקה או פרשנות של סיפור מיתי מוקדמת התייחסות למדת התאמתו למציאות. השאלה השנייה נוגעת במידת שבה המעמדות המובאות מפי סוקריס מייצגות את השקפותיו הפילוסופיות של אפלטון. מרובד בשאלה בעלת חשיבות מפי ההקשר ההיסטורי ששיעונים כאלה או אחרים עולים בו בדיאלוגים.⁶ עם במחיר המצלמות מן ההקשר ההיסטורי נדמה כי סוגיית הזהות בין אפלטון וסוקריס הינה זאת. בתקרה הטקסט כמיתוס מבונן, נדמה כי סוגיית הזהות בין אפלטון וסוקריס הינה בעלת חשיבות משנית. איננו עוסקים כאן בשייך צמדות פילוסופיות או בהחלפת מקומה של יצירה פילוסופית אחת בקרופוס הגדול יותר של מהבנה. אני מוכן להתלש לנגוח שסוקריס לא העלה על דל שפתיו ולי מלה אחת ממה שייחס לו אפלטון. אין בכך ולא כלום. המעמד המיתי של הנאום הוא בבחינת עובדה תרבותית מוגמרת. אם ניסה אפלטון במידת לצבב דמות שתיצור בוכרון הדרורת הבאים, אין ספק שהדבר עלה בידו. החיבור נפתח בסקירה הדין הפילוסופי במימפתיה, ועובר משם לבריקה אופן

5 אין מורבד בתרגיל אנכרוניסטי. משת דומה מאוד למושג "סימפתי", כפי שאשתמש בו כאן, היה מוכר ליוונים. במידת בהקשר המשפטי. ראו: C. Griswold "Longing for the Best: Plato on Reconciliation with Imperfection" 11 Arion (2003) 101, at note 30.

6 כן, למשל, יש חוקרים שיכנו את תיאוריית התפיסה הולטימטיבית שסוקריס מציג בדיאלוג "האישיות" כתיאוריית התפיסה של אפלטון. היחס ביניהן (א) משהו שלא ניתן לנהיג אותו בין סוקריס ואפלטון; (ב) משהו שגם אם ניתן לנהיג אותו כואף, תיאוריית עומדת בטענה לעניין של סוקריס "בצרות" או במשפטיקה המבוססת על משיגים פדגוגיים מקוריים; (ג) משהו שהתיאוריית מוצתת לתאישטיס על-מנת להראות לו מה קורה אם מתייחסים בריבנות לעצמותותם של פרוטגורס והרקליטוס שלפניהם תאם הוא קנה-המדינה לכל הדברים וכל הדברים נמצאים בתנועה או שינוי מתמרים. התקשר למלד איצוא שאין מרובד בתיאוריית סוקריסית או אפלטונית, אלא בביסות תיאוריית המתקבלת באמצע פיסתם של אחרים. ראו אפלטון "זאישטיס" כתוב אפלטון, רי לינס תרגום, 1997, כרך ג, תרגום.

מכיוון שכן, משפטים פוליטיים סובבים במידה רבה סביב הניסיון ליצור אצל השופט או בקרב המשפטיים מידה של אהדה, אשר גם אם לא תביא לירי יזכירי, היא עשויה להשפיע על רמת הענישה. חשיבותה של חנוכה רגשית זו ניכרת בתגומת-הלל הרבה שבא-יכוח הצדדים משקיפים בבחירת מושבעים (כשירות המשפט שבתן הם מתוהים חלק מן ההליך). בחיבור חרבה שהם נוקטים בבואם להחליט את מי לזמן כערי מביעה או לא להורו לנאשם להעיד להנגנון, בלבד שהם ממליצים להשתתפים במשפט ללבוש ואפילו בהמצאת לגבי התנגדות בין-או בת-הזוג של הנאשם.³ בשלב היעיונים לעונת נתפן הניסיון לייצר אהדה ממובלע למפורש: המגבלות הנוקשות של דיני הריאות מוסתן הצידה לטובת האפשרות להשמיע עדייות-אופי הדברי החזרה. כל אלה חיו נפסלים במהלך שמיצת הריאות כלא-דיונוניים או כעדייות-שמיעה, אך בשלב האחרון של המשפט הם נתפסים כחיוניים. המגמה החולמת ונוכדת של מערכות משפט מערבית לתמיד עדינה משפטים הקורבן בשלב היעיונים לעונש מצביעה אף-היא על ההכרח בחשיבות הצורך לעורר אהדה: עזרת הקורבן או בני משפחתו כדבר חסבל שגורמו להם מעשיו של הנאשם אמורה, בין השאר, לצמצם את מידת החרמים או ההכנה שהתגלת האחרון לעורר, ולהחליף אותו בעינינות או בסלידה.⁴

אני סבור כי בחינת פילוסופית של המושג "סימפתי" עשויה להרום להבנת את האופן שבו החושות של אהדה או סלידה מתעוררות במהלך המשפט, כמו גם את הקשר בין משפט לרגשות באופן כללי יותר. השימוש הפילוסופי במושג "סימפתי" שונה מהשימוש החינוכי שלנו במלה. לדידו של הפילוסוף, הסימפתי הינה יכולת פסיכולוגית שיש לנו, ולא דווקא רגש מסוים, כגון אהדה, המלה, או השתתפות בצער. על-פי אדם סמית (Smith) שהציג את התיאוריה העשירה והמשכנעת ביותר על מהות הסימפתי, מורבד בירחלנו להפיעל את הדמיון על-מנת "להיכנס לנעליהם" של אחרים, כך שנוגה את העולם מנקודת-מבטם. מבוחינו, מפי שנוגה אהדה או המלה, אם אכן יש לרגשות כגון אלה שהואיר מקום מספיק להתעוררות רגשות אהדה או המלה, ואם המנגנון הסימפטי אכן תכדתי להתעוררותם, נראה כי חשוב כל-כך במשפט הפוליטי, ואם המנגנון זה בהקשר המשפט הפוליטי.

נצא גשכרים מבריכת הפקידו של מנגנון זה בהקשר המשפט הפוליטי. החיבור הנוכחי מאתר זרה עתיקה לכהינת שאלות אלה: בריצוני לברוך את האופן והמידה שבהם גאום התנגה של סוקריס לפני האספה האתונאית, כפי שהוא מופיע בסקסט האפלטוני, מעורר סימפתי, הברורה באפיונה משפטי נוישנה כל-כך מתייבת הצדקה,

3 ב-19 באוקטובר 2003 פרסם "הניו-יורק טיימס" מאמר במוסף סוף השבוע תחת הכותרת: "The Wily Art of Standing By". המאמר סוקר את תשומת-הלב שעדייריין וירעצים התנהלותיים מסעמם מקדישים ללבוש, לאיפור, לטוג התכשיטים ואפילו לננויות הדרך של אשת הנאשם. הופעה צנועה, מאופקת ומכובדת של אשת הנאשם יכולה, לדברי יורעצים, לשוות לו מימד אנטי יתר ולחלק על תהי-דמויטביים לחודות עמי.

4 לדידים מצוינים בתנועת ה-"Victims' Rights" באריות-דברית ראו: M.D. Dubber *Victims in the War on Crime: The Use and Abuse of Victims' Rights* (New York, 2002); L. Sebba *Third Parties: Victims and the Criminal Justice System* (Ohio, 1996).

"No passion of another discovers itself immediately to the mind. We are only sensible of its causes and effects. From these we infer the passion."⁹

יום מוסרף טוען כי הסימפוטיה היא הכסיס לחלק נכבד מהשפוטים והאסתטיים שלנו. כך הוא טוען, למשל, כי יציבת גופו הנינוחה, הנלתי-מתוחה של אהר גראר לנו יפה או מושכת משום שאנו מסוגלים לחוש כמה נעים ככל הנראה לייצר כך את גופנו. אנו מביעים תרבה לעיצובם של בגדים המסוגלים לתפס מבלי להכריז על הולבושים אותם אנו לוצר את צעדיהם, מפני שאנו יכולים להרגיש כמעט את התענוג שבלבישתם.¹⁰

יום מודע כמובן למגבלות הנישורים הסימפוטיים שלנו. מדובר אומנם ביכולת טבעית, אך טווח הפעולה שלה מוגבל למדי. קף לנו יותר לחוש את כאבם או אישום של הקרובים לנו פיזית, תרבותית ומשפחתית, מאשר את התשויותה של מישאים דחוקים יותר. התגייזן, ובעיקר דומה ורודיקה, מוכרדים כאמצעים למיתון גשיות אלה; התגייזן אמור להכריז לנו כי אנו נושם תמיד לתמקיק במי שקרוב אלינו, וכי יש לנסות לחזרה את רישת התגייזנות האמצעים הדימטיים, בהצטרדים לגבר צעירנו ואו לגבר עיר דמינונו במקרה של רישוריקו תמונות מוחשיות והדגשות מחזיקים של אחרים, אמורים להפוך את הדחוקים לקרובים יותר ולהקל בכך על התחושת שלנו.¹¹

בספרו *The Theory of Moral Sentiments* (1759), אדם סמית טוען כי לכולנו יש כישרון להצביע את עצמו במקומם של אחרים, את היכולת לראות את העולם מנקודת מבטם. הסימפוטיה לדידו, אינה אמצעי "להדריק" את עצמו בדגשותיהם של אחרים, כמו לדידו של יום, אלא היכולת שלנו "להקריז" את עצמו אל תוך תפינות שאחרים פועלים בהן. גם הוא, כמו יום, סבור כי מדרבד ביכולת מהוססת, שעוצמתה הולכת קשתה ככל שאנו מתרחקים מהמעגל הקרוב של משפחה, תברים וקהילתי; וככל-זאת מדרבד כאחור המאפיינים המסויימים ביותר של המצב האנושי. למעשה, עצם החונו מתגבשת במידה רבה הודות ליכולת הסימפוטית שלנו. על-פי סמית, נקודת-מבטם מופנמת בקרבנו ומתפכת לחלק עצמו מבעד לעינינום של הסובבים אותו. נקודת-מבטם מופנמת בקרבנו ומתפכת לחלק בלתי-נפרד מהדגותנו העצמית. היכולת הסימפוטית היא שמאפשרת לנו, לדידו, לראות את עצמו כפי שאחרים רואים אותו.

על-פי סמית, כל פעולה של שיפוט מוסרי מבוססת במוסדת בעצשה של סימפוטיה בבואנו להצדיק או לבקר את פעולותיו של אחר, אנו שוקלים בדמיונו אם היינו נוהגים כמותו בנסיבות דומות, כך, למשל, כאשר אני מצדיק את מעשהו של ויקי קפנו, אני מנסה לראות את העולם מבעד לעיניו; אני מנסה להפוך את מעשהו כפונקציה של הניסיונות המפציפיות שהיא מצאה עצמה בהן, והש כי בנסיבות דומות הייתי מרגיש ופועל כמותי.

- 9 לדידו בנקודה זאת ראו: B. Stroud *Hume* (London, 1977) 197-198.
- 10 מובא משם.
- 11 לדידו בדוגמת אלה, ראו: *D. Hume An Enquiry Concerning the Principles of Morals* (Indianapolis, 1983, Vol. 1) 46.
- 12 *Ibid.*, at p. 50.

A. Smith *The Theory of Moral Sentiments* (New York, 2000) 12

פעולתה של מטרת מושיגית זו בגאם הנוגה של סמוקס. המאמר מאתר שני תלדידות או דרכי התגלות בהגותו של סמוקס, ומנסה לבחון את השפעותיה של כל אחת מהן על מידת הסימפוטיה של השופטים. לקראת סופו של החובר אני עובר מהדמה הדיסקיפטיבית לזו התודמטיבית, וטוען כי יש סיבות טובות לתת לסימפוטיה מקום ומעמד במשפט הפלילי. בקשר זה אני מצייח הבחנה בין הסימפוטיה כיכולת פסיכולוגית לבין סימפוטיות כטווחל פוסיות, ומנסה לשרטט כמה קווים לדמותו של השופט הסימפוטית.

א. תחיה הרגישה: דייוויד יום ואדם סמית על סימפוטיה

את תהיזן העשיר ביותר במושג הסימפוטיה בספרות הפילוסופית ניתן למצוא בעבודותיהם של התוגים הסקוטיים בני המאה ה-18 דייוויד יום (Hume) ואדם סמית, על-פי יום, הסימפוטיה היא בעיקרה כישור פסיכולוגי, יכולת השבועה ככולנו להרגיש מה שאחרים מרגישים, לחוות במידה כזאת או אחרת את חוויותיהם. הוא מאפיין את הסימפוטיה כ-"Principle of Communication",⁸ יכולת תקשורתית בעיקרה, שאבמצעותה אנו מסוגלים להעביר לאחרים, באופן בלתי-אמצעי, חלקים מעולמנו הרגשי, ולקלוט, בתורנו, את תחושותיהם. הסימפוטיה היזמית אינה אפיון רגש מוסים ואינה מייצגת, כפי שישען סמית בעבודתו, יכולת להעביר את עצמו במקומם של אחרים. מדינתו של יום מדובר באותו כישור ויכולת להסביר את העובדה הפסיכולוגית שדחיותנו ותחושותינו משקפים לעיתים קרובות את מה שחשים אלה שעמם אנו כאים במגע. כך, למשל, כאשר אנו רואים אדם פלג גופנו העליון גם אם אנו עסופים במעצלים וצועפים או נמצאים במיבה המימה, תביטוי השגור בשפת היומיום, "קף לך רק מלראות אותך", משקף הישב למה יום מתכוון בדברו על סימפוטיה בוד-באופן אנו עשויים לחוש תחושה של על-צות ותמרוטמות-דות כאשר מישאו ארגשי ונפרץ נכנס לתוד, אי תחושת נדרוך וציפיות כאשר כן-שיתנו אפתי ואינו מפנין ויצרות חיים רבים מדי. קשת להניח שיום סבור כי אנו מסוגלים לחוש בדיוק אותם רגשות שאחרים מרגישים, חתם זאת בראו כי הוא מתכוון להתשוות בעלות אפיונים כלליים דומים. אחיי תלי, הפילוסוף מוזר לנו

כי -

- 7 ריונים נוספים אפשר למצוא, בני השאר, בעבודותיהם של לורד שפיטבריי (Shutbury) ג'ין סטוארט מיל (Mill), רוסו (Rousseau), שותנאוור (Schopenhauer) וחסרו (Husserl): מקס שייזל (Shier) וארית סטיין (Stein). כבודות מענינות משונות ואתרוך כוללות: on: *Symposium on: The Moral Sense* (New York, 1993); I.Q. Wilson *The Moral Sense and Empathy* (1995); A.J. Velleesen *Perception, Empathy, and Judgment: An Inquiry into the Preconditions of Moral Performance* (Pennsylvania, 1994); S. Blackburn *Ruling Passions: A Theory of Practical Reasoning* (Clarendon, 2001).
- 8 D. Hume *A Treatise of Human Nature* (Oxford, 1978) 2.3.6

השימוש שאני עושה במושג "סימפתיה" בחיבור הנזכר מיוסס על הפיסתו של סמיה, משום שהאחרון מציג הסבר עשיר יותר של התהליך שדרכו אנו מודדים (או מאזנים, להדהות) עם אחרים.¹⁶ לירי של יום סימפתיה היא מין תהליך ההבקה פסיכולוגי, פרוצדורה לא-ממש-מורשת שדרכה אנו מוציאים את עצמנו חשים מה שהסתובבים אותנו מרגישים. אבל סמיה, התהליך מורכב, מודע ולכן גם בקורתי יותר. התהליך של סמיה בהחלפת המקומות המיוגות עם האחר משיאה פתח לחוסר תודעה באותם מקרים שבהם אנו יכולים לראות את עצמנו פועלים כפי שפעל מושא הסימפתיה. נוסף על כך, הסברו של סמיה מבהיר טוב יותר את הצורך כי מדובר ביכולת שאנו מסוגלים להשפיע עליה. אם הסימפתיה מבוטסת על החלפת מקומות המיוגות עם האחר, הרי שיכולתנו לסמפת תלויה במידה רבה במה שאנו יודעים על המציאות שאחריים חיים בה: השיפה לאותן נסיבות היא שמעצמך לדמיין את תומרי-הגלם הדרוש למעשה של החלפת המקומות (אחר הכל, לא ניתן לחשוב איך היינו פועלים במקומו של אחר מבלי לדעת דבר על ההקשר שבו פעל). היקף המודע שלנו על אחרים תלוי במידה רבה בנו – ברצינות המיוגות שלנו ללמוד או ללקט פורטים על המצבים שבהם החזרות שלנו מוציאים את עצמם.

ב שני הלפני-רוח בנאום ההגנה של סוקרטס

בשנת 399 לפני הספירה, בהיותו בן שבעים, הוצמד סוקרטס לדרך לפני המש באת מושבצים מאורחי אהונה, האימונים, בהתבסס על הטקסט של אפלטון, היו כדלקמן: "סוקרטס אדם בכך שהוא מקליק את הנוער, ובכך שאין הוא מכיר באלים שהיו מכירים בכם, אלא בשוויון אל-אנושיות חזרות." (240c) בתחילה נאום ההגנה שלו מיועד סוקרטס כי בפועל, עליו להשיב גם על אישום בלתי-רשמי העולה מההכרזות המרשעות על-אודותיו והממנהיגין שיצאו לו בין היתר: העיני: "ישנו אחר סוקרטס, איש חכם, חזק, אדומה, ששמעל לאתרמה ומה שמתחת לה תופר את השיצון תהליך לשיצון חזק יותר." (18b) את מה שמעל לאתרמה ומה שמתחת לה תופר את השיצון תהליך לשיצון חזק יותר." (18b)

כפי שציגתי, השימוש הפילוסופי במושג "סימפתיה" שונה מה שאנו עושים בו כיום באופן מבלבל למדי, נראה שכיום אנו נוטים להשתמש במושג "אמפתיה" להיאר מה שמותי חוכנו אליו בדברו על סימפתיה. כך, למשל, הפסיכולוג קארול רוג'רס הגדיר את האמפתיה באופן דומה להפליא להיאר של סמיה את הסימפתיה: "I empathize [by mean]... entering the private perceptual world of the other and becoming thoroughly at home in it. It involves being sensitive... to the changing felt meanings which flow in this other person... It means temporarily living in his/her life, moving about in it delicately without making judgments, sensing meanings of which he/she is scarcely aware..." C. Rogers "Empathic: An Unappreciated Way of Being" 5 The Counseling Psychologist 2, 4, (1975) as quoted in D.O. Linder "Junior Empathy and Race" 63 *Tenn. L. Rev.* 887 (1996)

זמנה של קנפיו או התנהגותה היו נראים לי בלתי-דאייים אילן, ורק אילן, לאתר שגיליתי סימפתיה כלפיה, דרתינו לאתר שדמינתי את עצמי ניצב במקומה, לא יהיתי מסוגל לראות עצמי תש אותם רגשות או נקט באמתן פעולות. בניסוחו של סמיה: "If, upon bringing the case home to our own breast, we find that the sentiments which it gives occasion to, coincide and tally with our own, we necessarily approve of them as proportioned and suitable to their objects; if otherwise, we necessarily disapprove of them, as extravagant and out of proportion."¹⁸

חשוב לציין כי מבהינתנו של סמיה, ההחליך שאנו מנסים להציב בו את עצמנו במקומם של אחרים כולל רכיבים אייביקטיביים. אני מציב את עצמי במקומה של קנפיו דווקא בניר אייביקטיבי, אלא כצופה חסר-תפניות ("Impartial Spectator"). כחבר כשיר של הקהילה ששגינו חיים בה, אליבא דסמיה, הצופה חסר-תפניות אינו מצופה להשיל את כל מאפייניו הספציפיים. הוא אינו מצופה לוותר על הצדפותיו את המצוגלים המשפחתיים והתרבותיים שקורבים אליו: כל מה שגורדש ממנו הוא להיות מודע להצדפות אלה ולהביא בהשבון את המשפחותיו.¹⁴ כפי ש-Griswold כותב:

"...[impartial spectatorship] does not require a Rawlsian veil of Ignorance... The impartial spectator does not forget his own conception of the good life but understands when a virtue (especially justice) calls for restraining his demand that others act in accordance with his conception."¹⁵

13 Ibid, at Sec. 1.3.9.
14 תפקידה האחרונה הינה בעלת חשיבות מיוחדת. משמעותה המעשית היא שתמוצת "סימפתיה" ישנם, בין השאר, באופן שבו אנו מתחמסים ליריבים. החזרות הסימפתיות של אינה כרוכה באימון תפיסת-עולמו של אחר; היא אינה מציינת את נתינתו של המחוברותי האירי-אויגויות או התחברותו שאנו מוקירים, היא דורשת רק שילוב של רמיון והגינות. היא מתייבת ניסיון כן לדבוק כיצד היינו פועלים לו נקלענו למצבם של מושאי תביקורת שלנו, והיא מחייבת השעיה של השיפוט המוסרי עד למחל השונה על שאר זאת. כנראה, היא עשויה להיות אחד הגורים המשמעותיים ביותר בהליות פנים המצויה המפורסמת של ראש הממשלה לשעבר, הנשיא ג'ורג' ווקר בוש.
15 1999, יכולה לשמש דוגמה מוציאה לכוונתו של סמיה, במהלך ניסוח עיתונאי הצהיר בן כי לו היה צעיר פלשתיני, היה מצטרף כנראה לאחד הארגונים הנלחמים בישראל. דובר תלמידי נאחז בדברים באופן שובי למדי, וניסו לייחס אותם ל"ליקוי מאורות" של יריבים. אף-על-פי שהפתיח תפולטי להציג את הדברים כך בדור, מידובר בבקורת בלתי-עניינית, כך לא גילה חזרות עם מטרותיהם של ארגוני הטרור. תהא תביקורת עליו אשר תהא, מניח או משמאל, ברור למדי כי ידע בדיוק באיזה צד של הקונפליקט הוא נמצא. מניח לא מבעש של "בנידוד", אלא בתרגיל בסיסי למדי של המלחמה. לא אח המקום להיכנס לדיון מעמיק במקומה האפשרי של סימפתיה ביוחסים בין קבוצות יריבות; די לומר כי בניגוד לעמדות פסיכולוגיות יומיומיות יותר, כגון מחילה או חרטה, נראה שסוקרטס בריספודייה עניין, ריאלי, להנהיל בין צדדים ניצים.
15 C. Griswold *Adam Smith and the Virtues of Enlightenment* (Cambridge, 1999) .139, 143

מדובר כמובן בהכללת גסטו; בקריקטוריה שאינה עושה צדק עם שתי היצירות, שהן מהמורכבות והעשירות ביותר בקנון המערבי. וכל זאת, קריקטוריה יכולות להיות לנו לצורך רב כשהן מצליחות לתאר דבר-מה מוחזק על מושאייהן, במקרים כאלה חזן בהפכות לאמצעי תקשורתי, למה שתמונת גסטו מבית המשפט העליון של איצות זרבית כינה "ידרכי קיצור בין תודעה אחת לאחרת"²⁰.

אני סבור כי בדיוק כמו גיבורו המיתולוגי של המודוס, סוקרטס האודיסיאני הינו רקדן תברתי מיומן; הוא טוען להיחוס נטיל ידע מקצועי כאשר זה נוגע בטובתו, הוא מבין את סוג השאלות שאנשים פשוטים שואלים, את האופן שבו הפוליטיקה הפנימית באתונה פועלת ואת סוג הדברים שעליו לומר כדי להצטייר כחלק אינטגרלי של הפוליטי, כ"אחד משלנו".

סוקרטס האודיסיאני דומה אפיון לקהל שומעיו, וככה קל יותר לסמפת אותו. סוקרטס האפיליאני, מאידך גיסא, הינו מעין "גביא זעם", דרשן נוקשה וכלתי-מתנשר כאשר לדרך שבה ראוי להיות את החיים, איש בעל פטר מוגדלשי שהיא רוצה להעמיד באופן חמד' משמעי בוחן, גם אם גידום הדבר למוח. לשופטיו קשה יותר לסמפת אותו בגזעם אלה משום שהוא מצטייר כשונה מהם, כוד. החלוקה שאני מציג מלאכתיות במידת-מה. קריטיים רגעים אפיליאניים בהלך דוחו האודיסיאני של סוקרטס, ולחופי. אבל בדרך-כלל, המעבר בין השניים ברור. הבה ננסה להתחקות אחרי הדינמיקה הזאת ולבחון את השפעותיה האפשריות על חבתי-המוביעים.

1. אודיסיאוס

פגרתו נאמנו של סוקרטס מציבה אותו מיידי כאחד שאינו יודע, כלאי-מומחה, איך הוא יודע איך השפעה יש לגאומים של החובעים על חבתי-המוביעים (17א), הוא אינו מכיר את השפה שמשתמשים בה בבתי-המשפט, אלא רק את זו המדוברת בשווקים (17ד), ולמעשה כמעט אינו יודע מי הוא, האחד שהוא "כושף" (17א) מכוח מיעוניהם של מאשימיו.

איך זה מוגזם לישער כי רוב מאויניו של סוקרטס חשים אף הם גוח יותר עם השפה ומדוברת "על ידי זוכני הבגאים בשוק" (17ס) מאשר עם סגנון הדיבור המליצי הנהוג בבתי המשפט. היינו בבתי-המשפט באתונה התבסס במידה רבה על סכניקות וכישורים וטריים. כישורים אלה נרכשו בדרך-כלל על-ידי בניגים למשפחות מבוססות, ממי שכונו סופיסטים – מיען מורים נודדים שהוכיחו על עצמם כעל "מומחים" בתחום. מכיוון שהחבתי-המוביעים האתונאי מנה יותר ממוש באחד אנשים, קשה לזהיה שרובם השתייכו למעמדות שרכלו להישות לעצמם לשלם בעד השכלה כואת. עם צעד הפגזותה שלו, הפילוסוף יוצר סוג של ברייה עם חבתי-המוביעים, בהצטייר את עצמו לצידם כנגד כל מה שהיא מקצועי, מהמקצוע והדוה דובר. אם סימפוזיה היא הזכות להיכנס לערוץ של אחד, תפילוסוף דואג

20 West Virginia State Board of Education v. Barnette 319 U.S. 624 (1943) הדברים נאמרו בהקשר כוחו האקספוזיבי של ההצדעה לגיל.

האישומים הפורמליים נגד סוקרטס הוגשו על-ידי שלושה אורחים: מילטוס, אניטוס וליקיון. אף שתפילוסוף מפנה את רוב דבריו למילטוס, הטיטוריונים רבים סבורים כי אניטוס, תומך המשטר הזריקטי ופיליטיקאי בעל השפעה לא מבוטלת באתונה, הוא שדויה הכות המניע מאחורי האישומים. הסיבות לשינוי של אניטוס לפילוסוף הקהן אינן ברורות לחלוטין; סוקרטס נתפס על-ידי רבים מהושבי העיר כמי שהיה מורס או לפחות מקורבם של מנהיגי המהפכה האנטי-דמוקרטיות האתונה, ובחור שבויה היחס אליו נעשה כנראה חשדני למדי עם זמן. מעריץ שבריאולוג אחד של אפלטון, "מנון", שהיה חוש לכאורה שנים מספר לפני המשפט, אניטוס מפנה אל סוקרטס את הדברים הבאים: "סוקרטס, לדעת אהר נוטה להכפיש אנשים בקלות. אם אתה מוכן לשמוע בקולי, אני מציג לך לויחה. ישו נוסף על כך, בהתמך על דיווחו של קתופון על משפטו של סוקרטס, בנו של אניטוס היה תלמידו של סוקרטס במשך זמן קצר. לאור ויחוי של סוקרטס עם מתנגדו השליטן הדמוקרטי, ייתכן מאוד שהוא לא ראה את היחסים בעין יפה."¹⁹

בקריאה ראשונה המקבל הרושם כי נאום ההגנה של סוקרטס מכיל מתקפה רחוקה בלתי-מתפשרת, על אתונה ועל רפיונה המוסרי. סוקרטס נשמע אדיש כמעט לאפשרות שיצאו להודג, ונדמה שהוא מוכן להגן באומץ על פעילותו הפוליטית ולהתרות בתושבי העיר על דרכיהם ותלזותם גם אם ישלם על כך בחייו. לתמונה מוכרת זו יש כמובן ביסוס של ממש בתקטי האפלטוני, אך אני סבור כי קריאה הודיה מלמדת שהדברים מורכבים הרבה יותר.

באחד משיאיו של נאום ההגנה שלו, סוקרטס קובע שאדם הגון אינו אמור להתחשב בפה המוח בשיקולי-הדעת המוסרי שלו, ומביא לדוגמה את אפלטו, שהיה מוכן לנקים את מות הברו פטרולקוס גם במחיר חייו. מסקנת האנלוגיה ברורה: לגבי סוקרטס, כמו גם לגבי אפלטו, הבידיון או החיכתנות לחיות חיים מבישים, גרועים מאלף מיתות. אני מעוניין לשיחן כי קבלתה זו של הפילוסוף מציינת שינוי במהלך הגנתו. במקרה זה הוא עובר ממה שאני מכנה הלך רוח אודיסיאני לאופן חשיבת שגייתו לאפיינו כאפיליאני. האודיסיאנה מציגה את אודיסיאוס כפרדיגמה של האדם הגמיש, הפוליטי, המעורר בסביבתו. הוא ערמוני, מקסים וכריזמטי די להיתלץ ללא פגז מורב המצבים הקשים שאליהם נקלע במהלך מסעו הארוך מטרויה הבימה. אפלטו מייצג דמות הפוכה לחלוטין. גיבור האיטליאה הינו איש-מלחמה בעל עקרונות נוקשים, הניע על-ידי זעם ושאיפה להתלה, להתמודד עם כל מה שאינו יכול לפתור בכוח באמצעות רות ריב יותר.

18 שט, בעל 61
19 Xenophon "The Apology of Socrates to the Jury" *The Shorter Socratic Writings: Apology of Socrates to the Jury, Oeconomicus, and Symposium* (Cornell, 1996) Sec. 29
20 W.K.C. Guthrie *Socrates*; ראו: סוקרטס, ראו: *The Historical Socrates and Athenian Democracy* (Cambridge, 1978); G. Vlastos "The Historical Socrates and Athenian Democracy" *11 Political Theory* (1983) 495; I.F. Stone *The Trial of Socrates* (Anchor, 1989); T. Smith *Socrates on Trial* (Princeton, 1990); G. Vlastos *Socrates: Ironist and Moral Philosopher* (Cornell, 1991); J.A. Colliaco *Socrates against Athens: Philosophy on Trial* (London, 2001)

שנאספו משני המקומות. באי-כוחו של סימפסון הבינו שמדובר בהתנתקות להצביר מסר לתבר-המועצות, אשר תשעה משיגים-עשר חבריו היו שחורים. עורך-דינו, ג'וזף קוקרן, דאג שמונות הכרזתו של סימפסון, פאלה ברכיירי, תוסר מהקשר, ובמקומה תתלה תמונה של הצייר האמריקאי גורמן ווקול שבה נראית ילדה שחורה מלווה ללית-הטפר על-ידי סוכנים פורלייט. תמונות שמיארו את הנאשם בהכרת שותקני גולף לבנים החלוף בתמונות של תורו ובתמונות קודמיה שחורים אחרים. ספר תנ"ך הוצב על שולחן הקפה בסלון, כך שהתופה את תשומת-ליבן של כל מי שנכנס לחוזה. המרגיל של שוקרן בייצוב-פנים נועד לעודד למועצות כי סימפסון הניו בשר מבשרים, משיגו שזולק צעם את תרע המרבורגי ומערכת העורכים שלהם. ככה, היא מחוזה כמוכן אויבקים שכפי יותר להתנהגות.²¹

בתור לעניינו, נוסף להצובו כחלק אינטגרלי של הקהילה, התמקדותו המיידית של סוקרטס בעובדה ש"מאשימו הדיאנוגיים" אותם מפיצי שמועות שהוא מפתח מהם במידת, אינם נוכחים במשפט המעמידה מייד בסימן-שאלה את הגינותו של החל"ד. הצוברת הממתעת כי סוקרטס עומד לז"ן לא רק אולי אפילו לא בעיקר, בגין מאשימום הושימיים שתרבאו נגדו עשויה להדאג את המועצות. חלקים עשויים לחשוש שדבר-מה דומה יכול לקרות גם להם, לנוכח אופיה החליטטי של התברת הארגונית ומקומם המרכזי של הליכים משפטיים בהיגיון העיוני בעיר, סביר שהאסטרטגיה של סוקרטס תעורר בליכים את החשש שיום אחד גם הם, כמו הפוליסוף, יאלצו לעמוד מול המועצות ולהילחם בצלילים.^(18d)

התוכוח התברתי והגמלוני של סוקרטס מוצאים ביטוי נוסף כאשר הוא מנסה לאתר לשמועיו את מקור השמועות שהופצו נגדו. הוא טוען שתדמיתו כמי שקפשה ומסוג אחרים בשאלות מתמטיות ו/או תמותיות ו/או חסרות כבוד לאלים נובעת בעיקר מסוג של "חובבת אנטי" (20d) שהמברך בה, סוקרטס מוגולל לאלים נוכעת בעיקר מסוג הדברים: הכל החל כאשר כירפון, זייר נערין ותומך נלחם בדמוקרטיה היוונית, פנה שנים רבות קודם-לכן לכוונה במקדשו של האל בולפוי ושאל אותה אם יש אדם חכם מסוקרטס. לאחר שהתנהגת השיבה בשלילה, החל הפוליסוף, שהופנת מהדברים, בניסיון ששתי לודת לעומקם. הוא משיג פול-שיקאקים, משוררים ואומנים, וחקק את כולם בהנהגה שיתקל באנשים חכמים ממנו ויפריך את דברי האל. אך בכל המקרים ובכל הזדויות התברר כי בני-האשה אינם חכמים כפי שהתעוררו לחינת. כולם טענו לדעת דבר-מה, אך בסיוע שיתוף עם סוקרטס הוצעו ככלים וריקים.

בסופו של דבר הגיע הפוליסוף למסקנה המפורסמת כי התוכחה או הדיעה של יוצרים בתוכה בבורותו, תכרה שאתחיים אינם מסוגלים לה. ²² במהלך ההקדויות הללו עורר עליו

21 פרטים מוצגים על משפטו של סימפסון, כמו גם על משפטים מפורסמים אחרים, כולל תפניות ביבליוגרפיות והקשרים למסמכי מקור ניתן למצוא באתר האינטרנט המרשים שהקים פרופסור דאגלס לינדר (Linder) מהפקולטה למשפטים באוניברסיטת מיזורי: <http://www.law.umkc.edu/faculty/projects/fatsafe/fatsafe.htm>

22 אותו סוג של חובבת המציאה את ביטוייה בדיעה שלילית, בהנחה של מידת חוסר ההנבחה ניתן לאיתור בחלק ניכר מהמאמרים האחרים שאינם מסתיימים במתן תשובה לשאלה

להתגיש שעורר דומה למדי לה של קהל שומעיו. הוא אחד מהם: הוא חסר מובחנות רטורית, בדיק כמותם. דמיין זה הופך את החלפת המקומות המיוגות איתו לקלה יותר. כעבור כאלפיים ארבע מאות שנה זימין בוש הפך שקסיקה דומה בהתמודדות עם אל גור במהלך מסע הבחירות לנשיאות ארצות-הברית. ההתייחסויות החוזרות ונשנות של "להתברר הללו מושיגים", או "לאנשי ושיגים" ודרך הריבוי המתודות שלם", כוונן להתציג את בוש הצעיר כ"אחד משלנו", כאנטי-בירוקרטי, שאינו חש בנחת בקבלת תפליטת הנוצעת בבירד. בוש ניסה להפוך את שליטתו המתולטת של גור בסטטיסטיקות, בתחומים כלכליים ובפרימיטיות תברותית למועצת, לעדות שמגן הנשיא לשעבר הינו אחד "מהם", חכר ביאליטה מנותקת ומבוקרת שאינו מבין לליכים של אנשים רגילים.

תהילתו של גאון ההנהגה מוקדשת ל"מאשימו הראשונים" של הפוליסוף, הוא אינו עונה מייד להאשמות הפור-פוליות שאגיסוס ומליטוס מצילים נגדו, אלא מתעכב על-מנת לזון בפניו השמועות נגדו, במחוללי הרכילות המרושעות שלפיה הוא "אשם ביושט ובחפוש אחר הרברים שהמתח לאדמה ומעלית, ובכך שהוא הופך את השיעור החלש לשיעור החזק יותר" (18c). סוקרטס טוען כי עצילות אלה, המציגות אותו כטיפוטי ומחלל קודש, קשות יותר להפרכה מאשימום הראשיים: ראשית, משיג שנושא הרכילות לעולם אינו נוכח על-מנת להגן על עצמו בעת שהברייב נאמרים, ושנית, חלקם מגיל שבו היו נוהים חשופים לדברי תבלת האלה על-אודותיו זה שנים רבות, חלקם מגיל שבו היו נוהים במידות להשפעה וקשה להפריכם בזמן הקצר הקצוב להנהגה במהלך המשפט.

התברר בתפקיד רב-העוצמה של שמועות ורכילות, התברר בכך שסוג זה של "אישומים" הופש מקום נכבד יותר בתודעתם של המושבעים משיגי הנאשום הראשיים, מעמידה שוב את סוקרטס כחלק אינטגרלי של הקהילה, ככשר מבשרת של הציה, הודע בריקן לאיזה סוג של טיעונים שכניו מייחסים משקל. סוקרטס שב וזכר אל המושבעים מנוגבת העניינים ומתייחס במלוא הדיעות לשאלות שמעסיקות אותם, אך-על-פי שיתכן כי לא היה לאלה מקום פורמלי בבית-המשפט. הפוליסוף אינו מסתפק בהכרה במשקלה של הרכילות. הוא מקפיד להתייחס לטוג השיעורים שאנשים מן השורה נוטים לגייס על-מנת להתמקד בדברים הרכילות שלהם. הוא מודע כי "בנקודת זו עשוי משיגו מלהושבעים] לשסע את המוכרת לנו כל כך. הוא מודע כי "בנקודת זו עוסק מניין נביעו העלילות הן נגדו? הרי לא רכיילון] ולומר: 'אבל סוקרטס, במה אתה עוסק? מניין נביעו העלילות הן נגדו? הרי לא ייתכן כי בלי שתתעסק בפעילות מסוימת במידת שונה מאחרים יצונו בכל זאת שמועות.

הן לא היו צרות אלא אם כן פעלת באופן אחד מוד בני נאשם". מייד לאחר-מכן הוא בעצם מתן הלהגשיבטיה לסוג השיעור הזה, העמפי כל-כך, תבייחי כל-כך. סוקרטס מתעקש לא להתייחס לשלב זה הוא מקבל את עולם התקשרים של חבר-המושבעים, עולם שבו לרכילות עוצם-התוכן יהיו מציב את סוקרטס כמי שחולק אותו עם המושבעים, למושבעים מתוך עוצם-התוכן של חולק את סוקרטס כמי שחולק אותו עם המושבעים, והופכת אותו, שוב, לאחד מהם. למישהו שקל לחזותה איתו.

במהלך המשפט של אל. גיי. סימפסון החליט השופט לקחת את כל המשתתפים לסויר בירת המשפט של אל. גיי. סימפסון החליט השופט לקחת את כל המשתתפים לסויר בירת המשפט של אל. גיי. סימפסון החליט השופט לקחת את כל המשתתפים לסויר

2. אכלס

עתה מסיימים לדון ברבילות על-אודותיה, סוקרטס עובר לדון באישומים הפורמליים. הטענה היא, כוכור, שהוא "אשם בכך שהוא מקלקל את תנועת ובכך שאין מקרי באלים שהצדי מכירה בהם, אלא בייחוד אלו אנציונות חדשות" (24c). כאשר הפילוסוף פונה להשיב על התרבים, ניתן להבחין בתחילת השתלשלותו של הלך-הרוח האנציונליזם על דבריו. הוא פותח במתקפה נרגשת והריפה על המובע, מליטוס, ומייחס לו "הקלה ראש בעניין רציני, מפני שהוא מוכן בקלות אנשים למשפט, ומעמיד פנים שהוא רציני ומוראג כמה שנוגע לנושאים שמועילים לא היו חשובים בעיניו" (24e).

תקדימו של סוקרטס את מליטוס גולשת לציתים להטחת האשמות. הוא מתחיל בניסיון להפריך את טענת מליטוס כי הוא לברז משחית את נפשות הצעירים, אך הוא מתקשה להטיר את חרונו. הוצג אינו מאפיין טיפוסי של התקורה הסוקרטית. לרוב הפילוסוף מאופיין בנימה אירונית, מרוחקת יותר. הפעם הוא כועס, והכעס עובר באופן שאינו משתמע לשינוי פנים ורד הטקסט. ראוי שנזכיר את הנצטת את הדברים בהלופה:

"אמור נא [למושבביצים], מי עושה [את הצעירים האתונאים] יותר טובים? ברור שאני יודע זאת אם תנושא בעניין אותך כל כך. שהרי אם לטענתך גילית אתה וראי מסוגל גם להודיע [למושבביצים] מי הוא זה שעושה אותם יותר טובים. אתה רואה מליטוס שאנתי שאתך ואיך יכול לומר מי הוא? איך חושב שהם מבייש ומתווה תוכחה מספקת לטענתי שהנושאים האלה בכלל לא מציגים אותך?" (24d)

כאשר מליטוס משיב לבסוף שתחזיקם הם שמשפריים את צעירי אתונה (24e), סוקרטס פוטר זאת כהתמסקות מהשאלה, כעטו של סוקרטס מוביל אותו לשנות: מענהו של מליטוס הינו כזה שהאזרח האתונאי הממוצע, האמין כל-כך על חשיבות החוק, יכול בודאי להתייחס אליו, כמות, הוא מתייב התייחסות רצינית בין אם היא גוגע ישירות לשאלה שקדמה לו ובין אם לאו.

סוקרטס שוגג שוב כאשר מליטוס הודו בו וטוען כי חכר השופטים הוא שמסוגל לשרר את בני תנועת. הפילוסוף משיב בלהט כי אין היגיון בכך שאדם אחד משחית את הצעירים בעוד הרבים – המושבביצים, תכרי האספה או אפילו האתונאים כולם משפריים אותם. הוא מתייחס במידה של לעג לאפשרות שהמושבביצים או הכלל האתונאי ישפוד את הצעירים:

- "מה אתה אומר מליטוס, תמושבביצים יכולים לתוך את הצעירים ולעשות אותם יותר טובים?"
- בודאי.
- כולם, אך רק חלק מהם?
- כולם.
- איה יופי? הרי מדובר בשפע עצום של מיטביים" (24e)

הלעג מופנה אומנם אל דבריו של מליטוס, אך דבריו של האחרון הינו מהמאמץ לתוכן-

סוקרטס את זעמם של בני-שיחו וגם את עיינותם של רבים מהתוכוחים. "הלכתי מאדם לאדם ובצעד רפוד תפסתי שאני הולך ונעשה איש שנוא", הוא מודה (21e) ואף על-פי-כך האיש חש מוזיב להמשיך בפעילותו על-מנת להכין את דבריו הסתומים של האל. אותו תקדירות אינוספיות הן שגרמו לו "להיות בלתי אחוז מטרדיה וצניקה כל כך" (23a), והן אשר חקנו לו את הכינוי (הסוקרטי) "חכם".

לפילוסוף "יודת" טיפופתמי כפול. ראשית, האכור מדגיש את העובדה שלא סוקרטס יזם את תדיון ברבר תוכמות. הוא אינו מעורב במסע להאדרת שמו, הוא פשוט מגיב על הצהרה מסתורית של האל שניתנה בעקבות שאלתו של מישהו אחר. שינית, הודיון בייחודו מעלה באוב "ערד" קונקרטי ואהוב על הקהל, "יודי" (21a) לזמורקמות האתונאית, שגלה עם תומכיה לאחר השתלשלות האולגזרכיה. זמן קצר לאחר-כפן, אכור שמו של כירופון לא רק ושב עצמו עם נפילת האולגזרכיה של השלשיים של העיר, בשנת 404 לפני הספירה, שממצב את סוקרטס כחבר של חבר, כמיווד עם מישהו מוערך מאוד על-ידי קהל השופטים, אלא גם מציג אותו שוב כבו המקום שמכיר את סביבתו ואת קהל שומעיו באופן אינטימי. די הצורך לדעת מי בדיוק נחשב מבחינתם לחבר. הוא מצליח שוב להציג את עצמו כאתונאי ברמה איבריו, כמי שקשור ברשת הדידת של חברויות וסיונות משותפים עם שומעיו. כפי שציגתי פעמים מספר, יכולתו של סוקרטס לצייר עצמו ככות הופכת אותו לזכות שקל להודותה צמת.

ההחלטה לתת את הכותרת "חוכמת אנושי" לכישוריו פועלת אף היא לעובתו של הפילוסוף. הכינוי מורה על סוג "דמוקרטי" של תוכמות, שנמצא עקרונית ברוח דם של רבים, מדובר בבנה המבוססת על צניעות, ולא על כישוריו מולד שכן החוכמה הסוקרטית הינה "שילילית" בעיקרה: יליעת המידה שבה איננו יודעים, סוג כזה של תוכמות אינו ממצב את האזרח בה בהכרח כמותל מקהל שומעיו. מדובר בכישור שנוגד עקרונות גם לאתריים, וככה מעורר פחות עוינות מיריעה תיובית המפרידה את האזרח בה מתקול.

לכסוף, העובדה שסוקרטס מביע את מורת-הרוח שנוגמת לו כתוצאה מהיותם חשויו כלפיו עוזרת להפיג את הרושם כי מדובר בסכנה פוליטית מהלכת, באישיות אנטי-סוציאליטית, המאיימת על יציבות המשטר. יחס הסובבים חשוב לו. גם הוא, כמונו, מתכוון מצער למשעשע ביקורת תרופה. גם הוא, כמונו, מגיב ככאב על דחייה מפר הטובים.

שהצבה בתחילתם. סוקרטס מפורסם בהיבטו לשאלות סוג "מהו X". כך, למשל, בפוליטאה, שתלקח עוסק במחוז הצדקי, ביותפרלו, שעוסק במחוז הצדקיות, או במתיאטיקה, העוסק במחוז הידעת. לעיתים קרובות חתבת תקיחה שאנו זוכים בה בסופו של דבר אלוג אפלטוני הינה תבת שילילית: אנו מבינים משהו לגבי הדרכים שלא ניתן להגדיר בהם את מושא החקירה. כך, למשל, במתיאטיקה, לאחר ששולשה מסויות להגדיר את מהות הידיעה במשלי, אנו נותרים עם הישג שילילי במחוז: תבה של סוג המליע שאינו יכול להיתשע ידע. ראו אפלטון כתבי אפלטון (י' לינס תרגם, תשכ"ז, כריס-א-ה).

נספר רבן את מהירו מצירית שוב ארם זכרונה ומצורה, מישתו שרה ופועל במגישו הברזי שלי, שחש בבתי בקרילה ויריע מה נמכר, הוכר ובכמה. אבל סקרטיס תור עד מהרה למצב-דרוהו האלי-לטי. מייד לאחר רחייית השענה ברבר זיחתו ארטיסט, הפילוסוף מעלה את השענה המפורסמת כי אדם הגיון אינו אמור לחשוש מן המוות. הוא משווה את עצמו מפורשות לאילול ש״יילול במוות ובסכנה וחשש הרהב יותר לחיות כפחד מאשר לא לגרוע את בקמת תבדירי״ (280). לא קל לחוש סימפתיה כלפי מי שפועל כך כפחד מפני המוות. נראה כי דמויות מסוגו של אריילס מעוררות הערצה, ולא סימפתיה. הערצה מבוססת לא על היכולת להציב את עצמך במקומו של אחר, אלא על ודדיעה כי לעולם לא תוכל לעשות כן. על ההבנה, אם להמשיך באותו קו מספורי, שפעלו תמיד תהיינה גדולות מכפי מייחודיך. אנו מעריצים את אכילס, או את גורדריש, או את הגנרל פטון, לא משום שאנו יכולים לגרוע את עצמנו במקומם, אלא בריוק מפני שאיננו מסוגלים לכך.

סקרטיס ממשיך וטוען בלחש שגם אם היה מאן דהוא מבטיח לו שיוזנה אם רק יפסק את ציטיון בפילוסופיה, הוא היה דוחה את ההצעה בלא היסוס. הוא מחזיק ״לןצייית לאל יותר מאשר [לאחרונאים]״ (290), והאל הוא זה שהנחה אותו לברוק בפסקול הפילוסופי. על-כן, הוא מצווה להמשיך להתחייב עם כל מי שצנקה בדרכו, הוא מחזיק לעודד ולהמריץ את שומעיו להשיב את דרכיהם. מה שציטוט מה״דרישה״ שסקרטיס נושא בשלל זה: ״אם מישתו מכם יחלוק עלי וישען כי הוא [אכן] דואג לדמותו המוסרית יותר מאשר לדקף בכפי החומרית] לא אפסור אותו מיד ולא אסתלק משם, אלא אשאל ואחקור ואבין אותו. ואם אחשוב שהוא לא מחזיק במדה הטובה, אבל טוען שכן, אגער בו על שהוא מייחס חשיבות לחשכה יותר, וחשיבות עליונה לזוהי. כך אעשה עם צעיר ועם זקן, עם כל מי שאחוק בו.״ (300-290)

מצדדו האבילטי של סקרטיס מקבל כאן מימד רתי כמעט. הוא מתאר את עצמו כמסרף או נביא-זעם שמתחבב למלא את יעדו. הוא לא ישנה את התנהגותו גם אם ״צטריך למות פעם אחר פעם״ (300). מפני שהוא נמצא בשליחותו של כוח גדול ממנו. נביא-זעם או מטיפים אחרי דיוקן אינם מעוררים יותר מדי סימפתיה. רובנו מתקשים לדמיין את עצמו במקומם של ישעיהו או ירמיהו התנכ״יים. בקרב המאמינים הם מעוררים חיל ורעדה. לגבי הלא-מאמינים הם מתווים מטרד איזוטרי. נביא-זעם אינו יכול לטעול חלק בריקוי החברתי, קשה לתל שיתנה תליץ או לזכר לשדברי האל צורכים את לשונך. מדובר במי שהינו חיצוני לקהילה כמעט בהגדרה, באיש שאינו מצייט להזדכרות וחברתיות המקובלות, ומכן ״לחקור ולבחון צעיר, וחקר את כל מי [שהוא נמחק] בו באותה מידה״. רובנו מבחינים בין צעירים לחקנים, בין צעירים לעניים, ומתחייסותם ארטיס באורה שונה. לא ניתן לדחות את ההבחנות האלה ולהישאר חלק מהקהילה שמבוססת עליה.

סקרטיס אינו עוצר כאן. מייד לאחר-מכן הוא ממשיך ולהטריד את תושביה כך שילא יקח (300) שהצמד לאוננה על-ידי האלים על-ימנת לעקץ ולהטריד את תושביה כך שילא יקח בפניו מוסרי. השימוש בדימוי זה מדרדד את הפילוסוף לתחתית המדרג מבחינת יכולתו לעורר סימפתיה. זכרוב-בקר הניג מסרד מצעכן, זאנו גוטיים, באופן טבעי, לשלוח יד ולנסות למחץ אותם (310). יכולת ההזדהות שההסימפתיה מבוססת עליה בשללת כאן, אנו

המושבעים. על-כן, בהציגו את הדברים של פליטוס כמגנתיים, סקרטיס מעליב כמעט באופן ישיר את שופטיו, ומתקרב בפעם הראשונה במהלך המשפט ליהפך לזר לקהיל, למגורב אליה.

השימוש באליגוריה לאופן שבו מגדלים סטיס²³ על-ימנת להמחיש כי לא ייתכן שסקרטיס יברו משולת את הנוער בעוד כל האחרים מיטיבים עמו רק מחריף את חוצאתו של הפילוסוף מן הכלל. הוא טוען שבלאגה לטיסם, ״אישי אחד-או מעטים מאר, חסייסיים – יוכל להשביח אותם, ואילו הדוב, אם הם מבלים את זמנם עם סטיס ומשתמשים בתם, מקלקלים אותם״ (250). בהקשר שבו הדין מוקהש, אין הדברים מבססים את המסקנה שסקרטיס אינו משחית את הנוער, כמו שהם דומים להשענה הזוהקה והתקפנות יותר, כי רק סקרטיס משפד את בני הנוערים בעיד תכר-המושיבצים וחקר האורחה משחיתים אותם. סקרטיס מתעשת במידה-מה לאור המתקפה הזאת, ומנסה לזכות מחדש באהרת המושבעים. הוא טוען כי ההאשמות הרישומיות נגדו מעורפלות וחסרות כסיס עובדת משום שאינו מבהיר את מיוחסת לו כפירה ספציפית באלים של תערי אוננה או אחרים גורף. הוא מבקש מפליטוס להבהיר את הסוגיה בעבורו ובצורה תכר-המושיבצים (260). הוא מציב עצמו לצד שופטיו כמי שאינו מסוגל להבחין את כוונות המאשימים. השענה הצנועה לכאורה באשר לאופיים המעורפל של האישימים, טענה שמפליטוס אינו מתכחש לה, נמצאת בריאלג עם תלונות המוקדמת יותר של סקרטיס כי הוא ״לזמם בעללים״ ואינו יודע בריוק את זהות מאשמינו (180). אומנם, כאן הוא יודע בריוק של מי שאנאלף להתמודד עם תלוי בלתי-יודע בתלואות כמה. המטר הכללי המתקבל הוא של מי שצמו מפני מאשימים שלא ניתן להגיג; בתלקם הראשון של דבריי הפילוסוף נאלץ להגן על עצמו מפני מאשימים שלא ניתן להגיג. בתלואם בבירור, בתלקם השני הוא נאלץ להתמודד עם אישומים שלא ניתן להגיג. בתלואם בבירור, בהגיגתן מקומו המרכזי של המשפט בהייתה של האחרונאים, מדובר בסוג כפי שציצינית, בהגיגתן מקומו המרכזי של המשפט בהייתה של האחרונאים, מדובר בסוג כפי שציצינית.

ההאשמות נמשכות כאשר, מייד לאחר-מכן, מליטוס מייחס לסקרטיס את העמדה האטי-דרימת ש״השמש היא אכן והיחה ארמה״ (260). הפילוסוף עט על ההזדהות ושואב שום ברי-מ²⁴ עד שאינם יודעים כי ספריי של אנאכסאגוראס איש קלאוזומאני גודשים ברעיונות כאלה? יתרה מזה, הוא תעצורים לזכרים דברים כאלה ממני, כשהם יכולים לרכוש אותם לעיתים ברויך הספרים בלא יותר מדרכמה וללעוג לסקרטיס, אם הוא מפעיל פנים כאילו אלה הם דבריי?״ (260-260). באמצעות סדרה זו של שאלות רטרוריות סקרטיס מצליח להנמיא למושבעים (בהציעו שהם אנשים מחונכים דיים לזהיר את הרעיונות המופיעים בספריו של אנאכסאגוראס), להעמיד את עצמו כחלק מאתה קבוצה (הרי גם הוא שייך למשעיליים) ולהכריז את מליטוס (המתואר כחסר את הידע שסקרטיס המושבעים תולקם בה). יתר על-כן, העובדה שהוא מכיר הן את דונכי תספרים שבתם ניתן לרכוש את

23 השימוש באליגוריה לאוננויות סבנית פורץ מאד בריאליזם האפלטוניים. לריין מנין בתוסף של אפלסון לירד סבני ראו: Plato's - *Understanding of Techne* (Pennsylvania, 1998).
24 אני סוטה כאן מהרגום של בוזלר, שמשמשת ב״אנלפביתים״.

להתירין ללא תשלום עם כל אדם מבלי להפלות על רקע כלכלי או מעמדי, אך התמונה המתקבלת מבין השורות היא של מי שמתירין בעיקר עם עצמו. מהדברים מצטיירת ההתפלספות כמנוגלת המוטווה באופן דק כדיאלוגי: תפילותו עצמו נרמה כמי שרואה בבי-ישיתו קול גריא, לחות-התורה לבחינה רעיונותי, מעניין לשים-לב לחורה התבונה על הגוף הריאשון בפסקה שבה סוקרטס מרדד ועוסק בענייני שלי לא מוציאי זאת ממנו... מבוגר רצה לחקויב לזכירי בופי שאני מדבר ועוסק בענייני שלי לא מוציאי זאת ממנו... אורבא אני מוכן לחקור את העשירים או העניים אם הם מוכנים להשיב על השאלות שלי ולחקויב למה שיש לי לומר". (33a-b) (ההדגשות שלי - 2007).

לא נכנס כאן לשאלה אם סוקרטס הוגן כלפי עצמו במתן החיאר הזה, אני מוכן לחלוטין להודות כי דמותו, כפי שהיא עולה מהדיאלוגים האפלטוניים, תכרותית הרבה יותר מנו המצוירת כאן. אך לא זאת הנקודה, הנקודה היא שדווקא כאשר הוא עסק בניסיון להצדיק את אופן חייו, סוקרטס מעניק לנו תיאר מורו של פניקלונת. מודע שמשהו מהמפושעביב יצריך את הפעילות הפילוסופית אם היא מתוארת כמחוקרת כמעט לחלוטין במה שמעניין את הפילוסוף עצמו? מודע שמאז הוא ירצה לשמש לחתומה של אחו? הודד הכסחה ביותר ליצור צמדה אהודת וחויבת אצל בן-שיח היא להעניין בו ופריקטיטי שלי, או לפחות לנסות להעביע על האופן שבו תחומי העניין שלו התפסים את שליך. ייתכן שסוקרטס צודק. ייתכן שהתבונה הסטילופיסטית העולה מהדברים אכן משיבה לתאר את ההתפלספות. אך אם אלה הם פני הדברים, נראה כי הפעילות זאת אינה מסוגלת לעורר סימפוזי.

סיומו של נאום ההגנה מאופיין בתלך-דוח אכילסיאני במיוחד. סוקרטס מכריז כי לא יבקש דממים או יפציר במרובעים להקל עמו (e-340). הוא לא יעלה לדוכן העדים את ילדיו או את רעייתו גם אם זה עשיר להחיל לו, כי התנהגות מעין זאת פושה אינה ראויה בעיניו. הוא מודע לחלוטין לכך שמדובר בעמדה העשויה להכיעס את מאוייני, שתלם נאלץ בעבר לחתמן ולבקש את רחמי השופטים וחלקם האחר מצפה לסוג כזה של התנהגות בהירות הנרמה של נאשמים, שוב בתפקיד המטיף, סוקרטס מודיע למאויינו כי על-מנת לשמור על שמו הטוב ועל שמם, הוא יימנע מן ה"שיסות" המלודרמטיות הללו (34e).

מיותר לומר כי איננו נוטים לאהוד את מי שגורם לנו להזיאות אידיוטים, כל עורך-דין פלילי היה מודע את עצרותיו למראה לקוח הלועג למבוגר מוכרי בהירות של המשפיעים. הויים ההברתיים כוללים כמה וכמה סקטים לא-נעימים (תהונות בבת-המשפח, תופש לממונים עליו, התמסקות ממטלות בלתי-נעימות באמצעות שקיים לגנבים וכולי, ורובנו יודעים לטתום את אפינו ולעמוד בהם בשעת הצורך). כאשר משהו מסרב בעצרתו, לישול חלק בטקטים הללו, הוא מציב מרחק בלתי-מחוייב מול פניו, תוך שהוא מעמיד את עצמו כמקובל וחינו של הפרקסיקה שבה אנו משתתפים. התודות של משהו מתוך הפרקסיקה עם אותו מקובל חיינו הינה בלתי-אפשרית כמעט. מעניינת, בהקשר זה

26 סחית כאן מתנהגו של בוגל, שכותב: "אם אדם צעיר או מבוגר רצה לחקויב לזכירי בופי מעסקתי בשלי לא מוציאי זאת ממנו... אורבא אני פניו לשאלות מעסקתי ומעביב באופן שורה ואני עונה לכל מי שמתוכן לשמור את תגובתי".

כרילים, תיאורטית, להודות עם נביאים או לוחמים מעוררי אימה (גם אם אין אנו נוטים לכך) מאחר שהם, כמוני, אנושיים. העניין של הודות עם חרק (עם כל הכבוד לקפאז או לדייוויד קולונברג) הוא משהו אחר לגמרי.

סוקרטס רחוק כבוד-דידך ארוכה מהלמות האורטיסית ההנגנית שפגענו בתחילת הדיאלוג. הלך-ידו האיליסיאני דרדד אותו מורד סולם הטימפוזי: הלהם מעורר והאמה נפחן לנביא-ועם שנתפך לזכור.

התוים שפוערת בין הפילוסוף למאויינו רק מתעמקת כאשר הוא מודד שתמיד הודות והתוים שפוערת בין הליחוס נוסים לייחוס להם את החשיבות הרבה ביותר - והאמה להשפחת אותם דברים שאנשים נוטים לייחוס להם את החשיבות הרבה ביותר - והאמה להשפחת וליסק-הרבה הפרטי שלי - לטבת דאמנו הכללית לרמה המוסרית של הושיב העיר. במקום לדאג לענייני, הוא חקפיד תמיד "ליגש אל כל אחד [מתאחזבואם] כמו אב או את גדול ולנסות לשכנע [אותם] ש[א]מפחו את המידה הטובה" (31b). תנייית להניח אותם רברים שרוננו מייחסים להם את החשיבות הרבה ביותר אינה יכולה לעורר סימפוזי. אחרי הכל, כיצד אפשר להודות עם אדם המתחייב כאב לכל האחרים, אך לא ללדיו שליך?

בייקי בנקודה שבה אנהנו מוכנים להתנתק מסוקרטס, הוא מתחיל בדין שטורף מחלש את הקלפים. הפילוסוף מסביר את הסכנות השמונות במשורבות פוליטית ואת היתרונות שינתן לחפיק מתמקדות במישור הפרטי. הוא סויען כי נותר מחליך לחיים הפוליטיים של שונתה בתוראת "זאת האלהי" שלי, ומסביר:

"אתם צריכים לדעת שאילו ניסיתי לעסוק בפליסיקה הייתי כבר מת [מתמן] ולא יכול הייתי להיות ליצור לא לכס ולא ליי. אנא אל תכעסו אם אומר את האמת: חיי של אף אחד לא יהיו בטוחים אם יתנגד לכם או לכל דוב אחר, וינסה למנוע את העולות ואת המעשים הלא חקיים הרבים המתרחשים בעיר." (31d-e).

הוא אינו מסתפק בכך, ומוסיף במפורש כי "אדם הנלהם באמת וכתמים עבור צדק חייב להגל פריים פריים ולא ציבוריים אם הוא רוצה לשרוד." (32a).²⁵

מדובר בהתנהגות מורדת כשתן בשמעות מפוי שלי מי שטיען כי אסור להנית לפחד מפני תמונת להגות אהנו וכי תמיד תנגיה את ענייני הפרטיים. אנו פוגשים לפתע באדם המודאג, כמונו, מן האפשרות שיאונה לו רע, המוסרד לא רק מתשאלה מה נכון לעשות, אלא גם מהשאלה איזה סוג של פעולות עשוי לסכן אותו. ייתכן אומנם שסוקרטס דואג לעורר משום שאדם מה אינו יכול להחילם לטען חזק. ייתכן כי תעדיף להימנע ממוות על-מנת שיוכל להמשיך להועיל לעיר. אך אם אלה הם פני הדברים, אמידו הקודמת, כי אסור שהתפח מפני המוות יהווה גורם בעל משקל בשיקוליו של אדם הנו, מורקת מתוכו. יחיו הדברים אשר יהיו, רובנו מפתחים למות, ועל-כן קל לנו יותר להתדוות עם המכלילים חשש תו בשיקוליהם או להציב את עצמנו במקומם.

25 אני סויע כאן מבחול, שמתרגם: "לוחם אמיתי למען חזק, אם הוא מתכוון לשרוד ברם, סוקרטס אינו מאפשר לנו להודות עמו למשך זמן רב מדי." (32b) הוא מניח לנו תיאר של הפעילות הפילוסופית שבה עסק כל מיני. הוא מציג את עצמו כמי שמוכן לכו תיאר של הפעילות הפילוסופית שבה עסק כל מיני. הוא מציג את עצמו כמי שמוכן

מדובר בדיספוזיציה שעשויה לעורר הערצה, אך לא סימפטיה. ודבנו היינו מהקשים לתרום כך להוצאתו להורג הממשמשת ובאה. טיעונו המזוה של סוקרטס, שמנסה לרדת לכל רוח את פחד המוות, רק מחזק רושם זה: השענה הזו היא כי אין לפחד מזו המוות משום שפרובור או בשינה ארוכה והסרת הלחצים, מהמג שכולנו מייחלים לו, או בהתנתות להגיע לעולם הזה ולהתחייב עם כל גדולי העבר, אך מי מנסה להיפטר מפרח המוות על-ידי שיעוף? אמת, מדובר במתווה חזק מאשר בלוגוס – בדין בעל אלמנטים מיתיים, ולא רק בטענה בעלת מבנה לוגי פורמלי מהודק; אבל אפילו כך, לא קל לאחוז את הדמות העולה מהדברים גם בעולם הזה אין הפילוסוף מסוגל לתדול משאלותיו, חזק ומקשה ללא רחם על כל אחד שהוא פוגש, בוכן לחשוף ולהוציא את הרוח מהמפורשים אפילו מבני-שיח נישאים עד כרי כך שהם מאמות הטיפים של המיתולוגיה היוונית (c-41b).

ג. קונוס לזמנתו של השופט הסימפטי

קל לנו יותר לסמפת את הנאשם האדיסיאני משום שבהתנתותו הוא יוצר את התגאים לכך. הוא מרגיש את קרוי הדמיון בינו לבין שופטיו; הנגנו מבוססת לא על צפידה ציקשה על צקרונו, אלא על ציור המונה מפורט של מצבים שקל לנו להסייג את עצמנו בהם. הנאשם האדיסיאני, מאריך גיסא, מעורר בשומעיו קשת של רגשות, מלבד סימפטיה. לשם כך, עמדתו המשיעית, המוסרת גורנום. בניגוד לרובנו, אין הוא פועל במציאות מורכבת. בניגוד לרובנו, הוא יודע בדיוק מה עליו לעשות. בהירות את מסוגלת להגיע להעריך אותו, לפחד ממנו או להתבייש בעצמו כשאנו עומרים מולו; אך אין הוא מסוגלת להביא אותנו לכרי הודות סימפטיה.

הניתוח של השקשם האפלטוני כוון לנסות להמוד דבר-מה על המנגנונים הנמצאים בבסיס יכולתו של נאשם לעורר סימפטיה. לקראת סיום, יש מקום לדון בקצרה בשאלה המצויה מצידו השני של המבצע: כיצד נאפיין שופט (או מושבע) סימפטי? האם קיימות דרכי התנהגות או התנהלות ששופט יוכל לאמץ על-מנת להגביר את הסיכוי שירחש סימפטיה לאתודים?

היידן בשאלה זאת מניח שטוב להיות שופט או מושבע סימפטי. הנתח זו אינה ברורה מאליה, ישנם מקרים שבהם סימפטיה עשויה לחזק, כך, למשל, סביר שלא נרצה להיות מטועלים על-ידי פורמדיקים סימפטיים או להיות מנותחים על-ידי רופאים סימפטיים עד כדי כך שרגשותיהם יגריעו להם לעשות את מלאכתם נאגנה, אכן, ישנן נסיבות שמה שדרוש לנו בהן יותר מכל הוא כרולם של אזורים לחיות קרירות. נטיבות אלה נראה כי סימפטיה ומקצועיות אינן צמד ראוי. יש הטוברים כי זה תדיר גם לגבי נהול משפט, כך, למשל, השופט האטריאקי המשורן ריצ'רד פוזנר (Posner):

"The less experienced a person is at reasoning through a particular kind of problem, the more likely that person is to 'react emotionally', that is, to fall back on a more primitive mode of reaching a conclusion. [namely] the emotional... Emotions, like sex, are something that we have in

הפיע רוגמה מתימים האזרחונים לסוג ההתנהגות שסוקרטס מנחה, לאור שהנאשם באונם, הופיע שחקן ה-NBA קובי בראיינט לפני מצלמות הטלוויזיה, דומע, אחוז ביד רציחני, והתוודח שקיים יחסים בוהסכמה עם המתלוננת. הוא לחש בקול הנמוך שהוא מתבייש ונגזל מעצמו, אך הכויש בלחש את אישומי בראיינט וציב את עצמו במטרה לשקט השפלה פומבי. הקהל האמריקאי ציפה לכך ונתנה מכל רגעי, עם זאת, סקרי דעת-קול שעדרכו למן אותה מסיבת-עיתונאים העיזו על עלייה עקבית במחיר המגזין המושקעים רוחו לגרסה של בראיינט. קשה להניח שהתציג זהה יימחק מנתונים של המושקעים כאשר יתל משפטו, אין צורך להכביר מילים על הנזק שהיה נגרם לבריינט אילו היה מסרב במפגן להתייצב לפני המצלמות וטוען כי מדובר בקרקס שאינו נאה לזמנו.²⁷

במקרה זאת נראה כי מצב-הרוח האינטימי של השופט מכל פעולה אחת שהוא תופס אותה היה יכול פשוט לשחוק; לזימנע מהתנהגו, להימנע מכל פעולה אחת שעשויה כן בראיה כמשפלה; מבלי ללעוג למנהגים המבטיים של שופטיו, אי-יכולתו לעשות כן בראיה תואבחרות כמעט. אבל הדברים מסובכים קצת יותר. גם בשיאו של הבוה האדיסיאני של סוקרטס ניתן להבחין בכמה רגעים אודיסיאניים. עם ההכרזה על פסק-הדין שמוציא אותו אשם בעבירות שיהטו לו, הפילוסוף מודדו לציין את הפתעתו ממספר המושבעים שצדעו כמקרה זה. הניו כי שינוי של שילשים קלות בלבד היה מוכר אותו (36a), פולאים המטיף והביט רשעיו עורק מקרוב אחד המפורה, רגיש לפרטים, מחשב מה היה יכול להיות. יתר על-כן, לקראת סופו של שלב השיעונים לעונש, נראה שסוקרטס תור בו מסירובו להציע עונש סביר.²⁸ המבקש (במחויבת תכריז אפילו, קריטו, קריטובוליס ואפולורוס) שיוטל עליו קנס של שלושים מינה.²⁹ לקראת סוף המשפט סוקרטס נחמד שוב לרמת שקל לנו להזיזתם אליה, למישהו שיש לו תברים בעלי יכולת שריוץ לעזור לו כספית, למישהו שמוכן, כמו כולנו, לשלם קנס אפילו כשהוא חף מפשע אם זה נדרש להצלת חייו.

אבל מלות הפרדה של סוקרטס מנפצות את הרושם הזה, הוא מבט שוב את שאשונפיו מנתוניו להימנע ממוות בכל מחיר, מצוהיר כי אינו מתחוש על טיבתו של הנגזר, ומשמיץ נבואת-זעם אפוקליפטית על הצפוי לאתונאים. הוא פונה בהתיסה רק לאלה מהמושבעים שהצביעו לשובתו (אף שאין סיבה להניח כי האחרים עזבו את המקום בשלב זה), מבנה אותם "תברים" ומתעקש שרק הם יכולים להיקרא בצדק "שופטים" (40a). עם אלה הוא מציע לערוך דיון פילוסופי במשמעות התודעויות במשפט (39e-40a).

יש משנה מהו בנכונות לנתח בקרירות פילוסופית את המהלך שידן אותן למוות. שוב, http://abcnews.go.com/sections/us/Sports/kobebryant_subindex.html

27 לסיקור נרחב של הפרשה על-ידי רשת abc, ראו: http://abcnews.go.com/sections/us/Sports/kobebryant_subindex.html

28 ב-36d-e) סוקרטס מציע בליע כי ראוי ש"יועצו" על-ידי קבלי אחרות-זינת

במפריטוריאן, ומקום שאליו הוזמנו המנצחים בתחרויות אולימפיות על-מנת לקבל אודותיה על-חשבון הציף

29 G.M.A. Grube מוען בתערויות-השוליים לתגומו כי מינה (mima) אתה היתה חשך הממוצע בצביר יאה ימי עבודה. אם כך, תצטוו של סוקרטס היתה שורה לערוך של *Plato Five Dialogues* (G.M.A. Grube trans., Indianopolis, 1981) 41

הסימפוזיטי אינו מי שהצליח, מתוך רחמים, להודות באופן חד-פעמי עם גאוש מסכן במיוחד. מדובר במי שהשכיל לאמץ תכונה נטייה או דרך חתונה קבועה המאופיינת באסוף מידע פרטי לגבי הדרך שאחרים חיים בה, במודעות למחויבויותיו האישיות והקבוצתיות והשפעתיהן וברגישות לאיכות החיים שלו. יכולתו של שופט להיעשות סימפוזיט תלויה אס-כי, במידת רבה, בו – בנוכחותו "לתרגל" את עצמו באופן שתואר לעיל. עם זאת, כפי שארטיסטו מוכיח לנו, יש יסוד של מול בתהליך החינוך המוסרי שלנו. ההצלה ברכימות הסגולות המוסריות, בין שמדובר באמץ ובנדבות ובין בסימפוזיות, תלויה גם בגורמים המצויים מחוץ לשליטתנו, כגון מידת הכישרון הטבעי שלנו, המעמד התרבותי-הכלכלי שלחוכו נולדנו או קיומן של דמויות-מופת סביבנו שנוכל להקות את התנהגותן.

לא קל להיות סימפוזיטי. מי שמוכן לעשות את המאמץ עשוי לא להיות מוכשר דיו. מי שמוכשר דיו עשוי לטוב לעשות את המאמץ. מי שעומד בשיני ההגאים עשוי להתקל בהדמת גבה על-ידי צמיתים לעבודה וכפפות-טובה מצד מושאי ההתדהות. אך נדמה כי מדובר במאמץ הכרחי. שופט המתמקד ב"עשיית צדק" תוך ביטול השיבות של הסימפוזיה מסתכן בכך שידמה לאותו רופא מהאחרים קרמזוב לדוסטויבסקי: הוא יהיה מלא אהבה לאנשות, אך חלול מרגש כלפי בני-אדם.³⁸

38 'אני אודה את האנושות, אהר, אבל מתפלל אני על עצמי: ככל שאני אודה יותר את האנושות בכלל, כך אני פחות את האנשים כפרישים, זאת אומרת, נופרד באנשים יחידים.' פ. דוסטויבסקי האחים קרמזוב צ'י אוד תרגום, 1993 (1993) 63

לעשיית מעשה התודות. כך, למשל, שופט אינו יכול לקבל החלטה סימפוזיטית לגבי מצעמים של ביטויים בין בני-זוג מאותו מין מבלי לחקור לעומק ביצע אי-יחולות להישא משפיעה על חיי הימים של זוגות כאלה. מהן המשבות הזוגיות מזוגות כאלה? כיצד מנבילות כאלה משפיעות על טווח האפשרויות שלהם? מדוע הם רוצים להישא? איך פורשים מי שהמדינה מתערבת בתולדותיו היגשיות האישיות ביות? וכיצד בזה שופט תוך בעתירה שבה המדינה מתבקשת להגדיר את תוכנה של הכוח של הכוח להתקיים ככבוד חייב לקצת כמה שיותר על אורח-חיים של השוענים כי אינם יכולים להתקיים כך. ישנו כמובן מנגבלת מעשיות לכמות ולאופי של המידע שניתן להשיג. לעיתים, הוידה הולונמיט דרוקה או מסוכנת מכדי לאפשר חשיפה בלתי-אמצעית. עם זאת, ככלל, ניתן להניח כי מידת הסימפוזיה עומדת ביחס ישיר למידתו ואיכותו של המידע.

שוב, השופט הסימפוזי צריך להיות מודע למחויבויות התרבותיות, הסימפוזיות והאריסטו-לוגיות שלו. הוא חייב לשים-לב לאופן שבו תן עשיות להשפיע על יכולתו לדמיין את עצמו ביצע במקומם של אחרים. כך, למשל, שופט ישראלי עשוי להודיש למאמץ מיוחד כדי להציב את עצמו במקומו של עותר פלשתיני בנד גוד התפודה, הקושי נובע תן מן ההשתייכות הקבוצתית המנוגדת של השוענים ותן מתעורבות הספציפית כי השופט עשוי לחוש שכישראלי הוא זוכה בהגנה הגדר. במילים אחרות, העמדה הסימפוזיטית כרוכה במקרים רבים בנוכחות לעשות מאמץ פסיכולוגי, מעבר לקשיים הכרוכים באיסוף מידע.

האפיון השלישי הינו גם תמציתי ביותר. הסימפוזיה מבוססת במידה רבה על תמיכה ככל שהמיון שלנו מפותח יותר, כן תיחזקנה של עצמנו לנסיבות שאחרים חיים בתן אמורת להיות קלה יותר. תמיכה ניתן לשיחות והצדקה אך במידה מסוימת מדובר בכישור טבעי. השופט הסימפוזי חייב אס-כך להיות מבודד במידה של כישרון מול. ישנם בתכוח כאלה שמודת הלמיון המוגבלת שבורכו בה תקשה על פיתוח יכולותיהם הסימפוזיות מעבר למינימום.

ראיתקה התיקומאכית לאריסטו עוסקת במידה רבה בתהליך שאנשים נעשים באמצעות בעלי סגולות טובות, בדרך שבה הם מוכסים לעצמם תכונות מוסריות. בניגוד לקנט או מיל, שלמדוח השוני הקוטבי ביניהם עסקו שניהם בשאלה "מה עלי לעשות?", אריסטו התעניין בסוגיה אחרת: כיצד אנו נעשים טובים?

לישיתו, רכישתן של הסגולות הטובות כרוכה באימוץ ובימוץ הרגלים. על-פי תפיסה זו, אדם אמין אינו מי שעשה פעולה אחת, אלא מי שפועל באופן צפוי ועקבי בדרך שאנשים אמציים נוהגים לפעול בה. שם התואר "אמין" מוזמד אס-כך לאופי, למה שפסיכולוגים בני-זמננו מכנים "מבנה אישיות", ולא לפעולות ספציפיות. תודך החדה ליהפך ל"אמין לב" היא באמצעות עשיית פעולות מן הסוג הראוי, פעם אחר פעם, בנוסבות שדורש בתן אומי-לב.³⁹ אריסטו אינו כולל את הסימפוזיות בקטלוג הסגולות שלו, אך בראה שכמו אומי-חלב, היא נקנית באמצעות ההרגל. על השופט "לתתאמן" עד אשר יאמן אותה כגישה אוטומטית, עד שתתפך למה שאריסטו כנה "טבע שוני". השופט

39 ראו: Aristotle *Nicomachean Ethics* (M. Ostwald trans., Indianapolis, 1962) 1102a 32